

Jungfru Swanhwita och Jungfru Räfrumpa

Det var en gång en elak qvinna, som hade två döttrar, en egen dotter och en styfdotter. Den egna dottern var stygg till utseende och ännu styggare till sinnes-art; men styfdottern var fager till åsyn och mild till lynne, så att alla som sågo henne unnade henne godt. Häröfver harmades styfmodern och styfsystemen, och voro städse afundsamma mot den värnlösa flickan.

Det hände sig en dag, att den unga mön blef skickad af sin styfmoder att hemta vatten ur källan. Vid hon kom fram, sträcktes en liten hand upp öfver vattu-brynet, och det hördes en röst, som sade: »jungfru, fager och fin! gif mig ditt guld-äpple, så vill jag önska dig tre goda önskningar.» Då gjordes det flickan ondt om honom, som bad så innerligen vackert, och hon räckte så guld-äplet åt den lilla handen. Derefter lutade hon sig ned öfver källan, och aktade noga att hon icke måtte grumla vattnet, medan hon fyllde sitt käril. När hon nu återvände mot hemmet, önskade Källråden, att den väna flickan skulle blifva tre gånger fagrare än hon var, att hvarje gång hon log skulle en guld-ring falla ur hennes munn, och att röda rosor skulle rinna upp hvarhelst hon trådde på marken. I samma stund skedde allt såsom det blifvit önskad; men flickan kallades efter den dagen jungfru *Svanhvita*, och ryktet om hennes fägring gick vida ut öfver landet.

När den elaka styfmodern förnam allt detta, fick hon en stor harm, och öfverlade med sig sjelf, huru hennes egen dotter skulle blifva lika fager som *Svanhvita* var. Till den ändan utforskade hon noga huru allt hade tillgått, och skickade så sin dotter att likaledes hemta vatten. När nu den elaka flickan kom fram till källan, räcktes en liten hand upp öfver vattubrynet, och det hördes en röst, som sade: »jungfru, fager och fin! gif mig ditt guld-äpple, så vill jag önska dig

tre goda önskningsar.» Men käringens dotter var både elak och girig, så att hon aldrig kunde gifva något till skänks; hon slog derföre till den lilla handen, bannade Käll-råden, och svarade i vredesmode: »icke må du tänka att du får något guld-äpple af mig.» Derefter fyllde hon sitt ämbar, grumlade källvattnet, och gick ondsint sina färde. Då vredgades han som rådde öfver källan, och önskade henne tre onda önskningsar till lön för hennes elakhet. Han önskade, att hon skulle blifva tre gånger styggare än hon redan var, att en död råtta skulle falla ur hennes munn hvarje gång hon skrattade, och att räfrumpor skulle växa i hennes spår, hvar helst hon trådde på marken. Så skedde ock. Ifrån den dagen vardt den elaka flickan på spe kallad jungfru *Räfrumpa*, och der blef ett stort tal ibland folket, om hennes underliga utseende och sinnes-art. Men käringen kunde illa lida, att hennes styfdotter var fagrare än hennes rätta dotter, och den stackars Svanhvita fick efter den stunden lida all orätt och smälek, som kan falla på ett styfbarn.

Jungfru Svanhvita hade en broder som hon höll mycket kär, och som älskade henne tillbaka af allt hjerta. Svennen hade längesedan dragit ifrån hemmet, och tjente nu hos en konung, långt, långt bort i främmande land. Men de andra hofmännen buro afund emot honom för den gunst han vunnit hos sin herre, och ville gerna komma honom på fall, om de eljest kunde få någon sak med honom.

Svennens afunds-män aktade noga uppå allt hvad han måtte företaga sig, och gingo så en dag inför konungen. De sade: »Herre, konung! vi veta väl att du icke kan lida vrånghet och olag af dina tjenare. Derföre hafva vi icke velat dölja, att den främmande svennen, som är i din tjenst, hvarje morgon och[125] afton böjer knä för en afgud.» När konungen hörde slikt, tänkte han att det var illvilja och förtal, och satte ingen tro dertill. Men hofmännen sade, att han väl sjelf kunde öfvertyga sig om de hade talat sanning eller icke. De förde så konungen till ungersvennens kammare, och bådo honom titta

igenom nyckel-hålet. Vid nu konungen såg ditin, blef han varse att svennen låg på knä framför en fager bild, och kunde han så icke tänka annat, än att allt var sannt som hofmännen hade berättat. Konungen blef nu mycket vred, kallade ungersvennen inför sig, och dömde honom till döden för hans stora ogernings skull. Men svennen urskuldade sig, och sade: »Herre, konung! icke må du tänka att jag dyrkar något afgudabeläte; detta är min systems bild, och jag beder till Gud hvarje morgon och afton, det han ville bevara henne, emedan hon är i en elak styfmoders våld.» Konungen beddes derefter att få se bilden, och kunde icke tröttna att skåda dess fägring. Han sade: »om det är sannt, såsom du säger mig, att detta är din syster, så skall hon blifva min drottning, och du skall sjelf fara bort att hemta henne. Men om du ljugit, skall det blifva ditt straff att kastas för vilddjuren i lejona-kulan.» Konungen lät derefter utrusta en snäcka på det aldrapräktigaste med manskap och dyrbart gods, samt skickade svennen med mycken ståt, att hemta sin fagra syster till konunga-hofvet.

Ungersvennen färdades nu vida öfver hafvet, och kom ändteligen hem till sitt land. Här uträttade han sin herres ärende, såsom honom var befaldt, och lagade sig derefter att segla tillbaka. Då bådo hans styfmoder och styfsyster, att äfven de skulle få följa med på skeppet. Svennen var illa tillfreds härmed, och nekade till deras begäran; men Svanhvita bad för dem, och så fingo de sin vilja fram. När de nu hade lagt till sjös, och kommo ut på villande haf, växte der upp en häftig storm, så att sjöfolket trodde att fartyg och allt skulle gå till grund. Men ungersvennen var vid godt mod, och gick högt upp på rån, för att se om han icke kunde skönja land på någon sida. När han så hade spejrat ifrån masten, ropade han till Svanhvita, som stod på skepps-bord: »kära syster! nu ser jag land»; men det blåste så hårdt, att jungfrun icke kunde höra hans ord. Då sporde hon sin styfmoder åt, hvad hennes broder hade sagt. Den falska qvinnan genmälte: »jo, han säger att vi aldrig komma på Guds gröna jord, om du icke kastar ditt guld-skrin i sjön.» När Svanhvita hörde detta, gjorde hon såsom henne var sagdt,

och kastade sitt guld-skrin i hafvets djup.

Efter någon stund ropade svensken åter igen till sin syster, der hon stod på skeppsbord: »Svanhvita! det är tid att du smyckar dig till brud, ty vi komma snart fram»; men jungfrun kunde icke höra hans ord för den häftiga stormen. Då sporde hon sin styfmoder åt, hvad hennes bror hade sagt. Den falska qvinnan mälte: »jo, han säger att vi aldrig komma på Guds gröna jord, om du icke kastar dig sjelf i hafvet.» Detta föll Svanhvita sällsamt före; men den elaka styfmodern sprang till, och skuffade henne hastigt öfver bord. Den unga mön blef så bortförd af de blåa böljorna, och kom till Hafsfrun, som råder öfver alla hvilka omkomma på sjön.

När nu svensken gick ned ifrån rån och sporde om hans syster var smyckad, förtäljde styfmodern med många falska tårar, att Svanhvita hade fallit i sjön. Då blef ungersvensken förfärad, och med honom allt skepps-folket, ty de visste väl hvad straff väntade dem, att de så illa hade aktat konungens brud. Men den falska qvinnan fann på ett annat svek; hon sade att de skulle smycka hennes egen dotter till brud, så kunde ingen veta att Svanhvita var borta. Svensken nekade väl härtill; men skeppsmännen räddes för sina lif, och tvingade honom att göra såsom styfmodern hade sagt. Jungfru Råfrumpa smyckades nu på det aldrapräktigaste med röda ringar och gyllene bälte; men ungersvensken var illa till mods, och kunde icke förgäta hvad ofärd hade träffat hans rätta syster.

Medan allt detta timade, lopp fartyget in under landet, hvarest konungen var till mötes med allt sitt hof och mycken fager utrustning. Der breddes nu dyrbara täcken, och konungabruken fördes ifrån skeppet med stor heder. Men när konungen fick se jungfru Råfrumpa, och hörde att hon skulle vara hans brud, märkte han oråd, och blef högeligen vred. Han lät så kasta ungersvensken för djuren i lejona-kulan, men[127] sjelf ville han icke rygga sitt kungs-ord, utan tog den stygga jungfrun till gemål, och så vardt hon drottning i sin systems ställe.

Jungfru Svanhvita egde en liten hund, som hon höll mycket kär. Han kallades *Snöhvit*. Sedan nu den unga mön var borta, fanns ingen som vårdade sig om det trogna djuret, utan han gick upp till kungsgården, och tog sin tillflykt i stegerhuset, hvarest han lade sig framför eld-staden. Om qvällen, sedan alla gått till hvila, märkte köks-mästaren huru dörren öppnades af sig sjelf, och en liten fager and, som var fångslad med en kedja, hoppade in i köket. Hvarhelst den lilla fogeln trådde på marken, upprunno de aldraskönaste rosor. Men anden gick fram der hunden låg i spisel-grufvan, och qvad:»Stackars du liten Snöhvit!förr fick du ligga på silkes-bolstrar blå,nu får du ligga i askan den grå.Stackars min bror! han sitter i lejona-kulan.Tvy vare jungfru Råfrumpa! hon sofver på min herres arm.»

Anden tillade: »stackare mig! jag kommer här ännu två nätter till, sedan får jag aldrig se dig mer.» Derefter smekte hon den lilla hunden, och hunden vänslades emot henne tillbaka. Men när det lidit någon stund, öppnades dörren af sig sjelf, och den lilla fogeln gick sina färde.

Andra morgonen, när dager var ljus, tog köks-mästaren af de fagra rosorna hvilka voro strödda på golfvvet, och lade omkring faten som buros fram på konungens bord. Men konungen kunde icke nog förundra sig öfver blommorna, utan lät kalla köks-mästaren, och sporde hvadan han fått så fagra rosor. Då förtäljde kocken huru allt hade timat om natten, och hvad anden hade talat till den lilla hunden. När konungen hörde detta blef han underlig till mods, och befällte köks-mästaren sända bud, när fogeln nästa gång skulle visa sig.

Andra natten gick den lilla anden åter upp i köket, och talade med sin hund såsom förr. Då sändes bud till konungen, och han kom tillstädes, just vid det fogeln hoppade ut genom dörren. Men öfverallt på köks-golfvvet lågo fagra rosor, hvilka spridde en ljuflig lukt, så att ingen hade någonsin sport deras like.

Konungen satte sig nu i sinnet, att om fogeln ännu en gång

ville visa sig, skulle den icke undkomma. Han ställde sig derföre på vakt uti steger-huset. När han nu hade bidat en lång stund, och det led emot midnatt, kom den lilla fogeln såsom dess sed var, hoppade fram till hunden, der han låg vid eldstaden, och quad:»Stackars du liten Snöhvit!förr fick du ligga på silkes-bolstrar blå,nu får du ligga i askan den grå.Stackars min bror! han sitter i lejona-kulan.Tvy vare jungfru Räfrumpa! hon sofver på min herres arm.»

Anden tillade: »stackare mig! nu får jag aldrig se dig mer.» Derefter smekte hon den lilla hunden, och hunden vänslades emot henne igen. När nu fogeln ville fara sin väg, lopp konungen fram och grep den i foten. Då skiftade anden sin hamn, och blef till en stygg drake; men konungen höll ändock fast. Hon förvandlades åter, och vardt till ormar, ulfvar och andra farliga djur; men konungen släppte icke. Nu ryckte Hafs-frun hårdt på sin kedja; men konungen höll fast, och kedjan sprang sönder med stort gny och rasslande. I det samma stod der en vän jungfru, långt skönare än den sköna qvinno-bilden, och hon tackade konungen att han frälst henne ur Hafs-fruns våld. Då blef konungen öfvermåttan glad; han tog den fagra jungfrun i sin famn, kysste henne och sade: »dig eller ingen i verlden vill jag hafva till min drottning; och nu ser jag väl att din broder var oskyldig.» Derefter skickade han genast sina män till lejona-kulan, för att se om ungersvennen var vid lif; men svennen satt helbregda midt ibland vilddjuren, och de hade icke gjort honom någon skada. Då blef konungen glad till mods, och fröjdade sig att allt hade aflupit så väl. Men de begge syskonen förtäljde honom noga, huru den svekfulla styfmodern handlat emot dem.

När dager var ljus, lät konungen tillreda ett stort gästabud, och bjöd de förnämsta männen i sitt rike att komma till kungsgården. Medan nu alla sutto till bords och voro glada, begynte konungen förtälja sagan om de begge syskonen, hvilka blefvo förrådada af sin styfmoder; men han berättade allt såsom det hade timat, ifrån början till slut. När sagan var lyktad,

sågo konungens män på hvarandra, och alla menade, att det var en oerhörd gerning. Men konungen vände sig till sin svärmöder, och sade: »det höfves att någon lönar min saga. Mig lyster veta hvad straff den förtjenar, som förrådt så menlöst ett lif». Den falska qvinnan märkte icke att hennes svek var uppdagadt, utan svarade dristigt: »jo, han vore väl värd att kokas i sjudande bly». Konungen vände sig derefter till jungfru Räfrumpa, och sade: »mig lyster äfven höra din mening. Hvad straff förtjenar den, som förrådt så menlöst ett lif?» Den elaka jungfrun genmälte hastigt: »jo, han vore väl värd att kokas i sjudande tjära». Då vardt konungen vred, steg upp ifrån bordet, och sade: »J hafven fällt dom öfver eder sjelfva; den domen skolen J ock undergå». Han lät nu föra de begge qvinnorna till döden, såsom de sjelfva hade sagt, och det var ingen utom Svanhvita som beddes nåd för dem. Derefter firade konungen sitt bröllopp med den fagra jungfrun, och det tycktes alla, att man icke kunde se en vänare drottning. Men sin egen syster gaf han åt den raske ungersvennen, och så vardt glädje öfver hela konungens gård, och der lefva de lyckligt och väl, ja, ännu i denna dag.